

Helsingfors/Mariehamn 25.5.2016

Nr 9/16

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
13.4.2016, nr 45, 47, 49
och 51/2016.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 13.4.2016 antagna landskapslagar:

1. Landskapslag om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen (nedan landskapslagen),
2. Landskapslag om ändring av 6 och 13 §§ landskapslagen om allmänna vatten- och avloppsverk,
3. Landskapslag om ändring av 3 § plan- och bygglagen för landskapet Åland,
4. Landskapslag om ändring av 5 kap. 10 § och 11 kap.1 § vattenlagen för landskapet Åland.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

Landskapslagen är en s.k. blankettlag, enligt vilken rikets hälsoskyddslag (FFS 763/1994, nedan rikslagen), med vissa i landskapslagen angivna avvikelser görs tillämplig i landskapet. Ändringar i rikslagen ska gälla i landskapet från det de träder i kraft i riket. Genom landskapslagen upphävs landskapslagen om hälsovården (ÅFS 36/1967). I de övriga landskapslagarna görs av landskapslagen föranledda följdändringar.

Rikslagens syfte är att upprätthålla och främja befolkningens och individens hälsa samt att förebygga, minska och undanröja sådana i livsmiljön förekommande faktorer som kan orsaka sanitär olägenhet

---

Postadress:
Ålandsdelegationen
Statens ämbetsverk på Åland
PB 58
22101 MARIEHAMN

Telefon:
växel 018-635270

Telefax:
018-635268

Adress i Helsingfors:
Georgsgatan 9 A 4
00120 HELSINGFORS

(hälsoskydd). Med sanitär olägenhet avses i lagen en sjukdom som kan konstateras hos människan, en annan hälsostörning eller förekomsten av en sådan faktor eller omständighet, som kan minska sundheten i befolkningens eller individens livsmiljö. Förutom administrativa bestämmelser innehåller rikslagen stadganden om bl.a. hushållsvatten, avfall och avloppsvatten, sanitära krav på bostäder och andra vistelseutrymmen samt på allmänna områden och begravningsplatser.

Lagstiftningsbehörigheten

I en landskapslag kan enligt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen för Åland för vinnande av enhetlighet och överskådlighet intas stadganden av rikslagstiftningsnatur som i sak överensstämmer med motsvarande stadganden i rikslag. Intagande av sådana stadganden i en landskapslag medför inte ändring i fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och landskapet.

Landskapslagarna berör ett flertal rättsområden. Landskapet tillkommer enligt 18 § 1, 4, 6, 7, 10, 12 punkterna i självstyrelselagen lagstiftningsbehörigheten helt eller med vissa undantag gällande landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, kommunernas förvaltning, allmän ordning och säkerhet, brand- och räddningsväsendet, byggnads- och planeväsendet, granelagsförhållanden, natur- och miljövård, vattenrätt samt näringsverksamhet.

Lagstiftningsbehörigheten gällande hälso- och sjukvården tillkommer landskapet enligt självstyrelselagens 18 § 12 punkt med undantag av bl.a. smittsamma sjukdomar hos människor. Jämlikt 18 § 17 punkten i nämnda lag tillkommer lagstiftningsbehörigheten landskapet även i fråga om djurskydd och veterinärväsendet, med undantag av smittsamma sjukdomar hos husdjur, förbud mot införande av djur och djurprodukter samt förebyggande av införsel av växtförstörare till landet. Angående förvaltningsbehörigheten anges i självstyrelselagens 30 § 8 och 9 punkter att de uppgifter som enligt lagstiftningen om förebyggande av införsel till landet av växtförstörare samt lagstiftningen om framställning och användning av gifter ankommer på en riksmyndighet, samt de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna, skall i landskapet skötas av landskapsregeringen eller av någon annan i landskapslag bestämd myndighet.

Med anledning av bestämmelserna i rikslagens 7a och 8 § konstaterar Ålandsdelegationen att lagstiftningsbehörigheten gällande befolkningsskyddet, försvarsväsendet och gränsbevakningen, ordnings-

maktens verksamhet för tryggnad av statens säkerhet, försvarstillstånd samt beredskap inför undantagsförhållanden utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 28 och 34 punkter.

Till den del bestämmelserna i rikslagen berör angelägenheter som utgör riksbehörighet, kan de med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagstiftningen. Med stöd av nämnda lagrum kan även statliga myndigheter påföras uppgifter vilka överensstämmer med motsvarande uppgifter i rikslagstiftningen.

Enligt landskapslagens 2 § sköter landskapsregeringen och Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet inom landskapets förvaltningsbehörighet uppgifterna i hälsoskyddslagen om inte uppgiften med stöd av 32 § i självstyrelselagen genom överenskommelseförordning överförs på en riksmyndighet. Om inget annat följer av landskapslagen ska Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet på Åland handha de förvaltningsuppgifter som i riket handhas av kommunerna och regionförvaltningsverken. Övriga förvaltningsuppgifter handhas av landskapsregeringen. Dessa bestämmelser är till sitt innehåll vaga och kan leda till oklarhet vid tillämpningen på olika nivåer och medföra risk för administrativa komplikationer. Bestämmelserna är därför betänkliga med hänsyn till den enskildes rättsskydd och innebär en sådan oklarhet vid regleringen som inte är förenlig med god lagstiftning. Ålandsdelegationen och Högsta domstolen har i ett flertal tidigare utlåtanden gällande andra landskapslagar påtalat samma problemställning. Bestämmelserna utgör det oaktat formellt sett inte en sådan överträdelse av lagstiftningsbehörigheten att de enligt Ålandsdelegationens mening på denna grund kan fällas.

Det som anförs ovan gäller även de vaga bestämmelserna i landskapslagens 3 § om att hänvisningarna i den antagna rikslagstiftningen till bestämmelser i annan rikslagstiftning inom landskapets behörighet ska avse motsvarande bestämmelser i landskapslagstiftningen.

Rikslagens 10 kap. innehåller bestämmelser om inhämtande av uppgifter, inspektion och övervakning. I landskapets behörighet ingår även att lagstifta om övervakning och inspektioner inom landskapets behörighetsområden. Dessa bestämmelser kan beröra det i grundlagens 2 kap. 10 § garanterade skyddet för bl.a. privatlivet på vilket område lagstiftningsbehörigheten jämlikt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen tillkommer riket. Till den del dessa bestämmelser berör rikets behörighet kan de med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagstiftningen. Detsamma gäller bestämmelserna i rikslagen om rätt att få uppgifter, utlämnande av sekretessbelagda uppgifter samt tillsynsmyndigheternas anmälningsskyldighet och skyldighet att lämna uppgifter. Ålandsdelegationen noterar särskilt att jämlikt grundlagens 10 § 3 mom. kan genom lag bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska

kunna utredas. I stadgandena i rikslagens 46 § som reglerar bostadsinspektioner har nämnda grundlagsbestämmelse beaktats. Landskapslagen innehåller inga från rikslagen avvikande bestämmelser i fråga om ovan angivna angelägenheter.

Rikslagens 11 kap. innehåller bestämmelser som möjliggör anlitan­de av utomstående sakkunniga vid hälsoskyddstillsyner samt för certifi­ering av personer som utomstående sakkunniga. Med anledning härav påpekas att grundlagens 124 § innehåller bestämmelser om de förutsättningar under vilka offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter. Enligt sist nämnda paragraf kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter genom lag eller med stöd av lag om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättig­heterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. De tillsynsuppgifter rikslagen avser innefattar inte betydande utövning av offentlig makt. Ålandsdelegationen noterar särskilt att enligt riksla­gens 46 § 4 mom. får utrymmen som används för boende av perma­nent natur inte inspekteras av någon annan än en myndighet. I land­skapslagen har inte intagits några från rikslagen avvikande bestäm­melser i detta hänseende, varför bestämmelserna inte föranleder an­märkingar ur behörighetssynpunkt.

Enligt självstyrelselagens 18 § 5 punkt hör ärenden gällande bl.a. grunderna för avgifter till landskapet till landskapets lagstiftningsbe­hörighet. Bestämmelserna i landskapslagens 11 § samt i 13 § i land­skapslagen om ändring av 6 och 13 §§ landskapslagen om allmänna vatten- och avloppsverk överensstämmer med nämnda paragraf.

Enligt rikslagens 50 § får i paragrafen avsedda avgifter indrivnas utan dom eller beslut i den ordning som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (FFS 706/2007). Denna bestämmelse berör rättsskipning, på vilket område lagstiftningsbehörigheten tillkommer riket enligt självstyrelselagens 27 § 23 punkt, och bestämmelsen kan med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagen.

Rikslagens bestämmelser om förbud, vite och andra tvångsmedel kan med stöd av 18 § 6 punkten i självstyrelselagen intas i landskaps­lagstiftningen.

Straffbestämmelserna i landskapslagens 12 § kan med stöd av 18 § 25 punkten i självstyrelselagen intas i landskapslagen.

Till den del landskapslagens 13 § 2 mom. anger att rikslagens 56 § om ändringssökande ska tillämpas i landskapet berör den, liksom rikslagens 57 § om verkställighet, rättsområdet rättsskipning som enligt självstyrelselagens 27 § 23 punkt utgör riksbehörighet med beak­tande av vad som stadgas i 18 § 25 punkt i sist nämnda lag. Besvär­bestämmelsen i landskapslagens 13 § överensstämmer med 25 § i självstyrelselagen.

Landskapslagens 14 § berättigar landskapsregeringen att inom landskapets behörighet genom landskapsförordning besluta att författningar som utfärdats med stöd av rikslagen ska tillämpas på Åland oförändrade eller med de ändringar landskapsregeringen föreskriver. Med anledning härav konstateras att enligt 21 § 1 mom. i självstyrelselagen kan landskapsregeringen med stöd av ett bemyndigande i landskapslag utfärda förordningar i angelägenheter som hör till landskapets behörighet. Genom landskapslag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen eller självstyrelselagen i övrigt hör till området för lag. Denna begränsning motsvarar begränsningen i 80 § 1 mom. i grundlagen. Detta innebär att det tydligt ska framgå hur normgivningsmakten delegeras och vilka områden och vilka angelägenheter delegeringen gäller. Om delegeringen av normgivningsmakten inte uppfyller de krav som grundlagen uppställer, står den i strid med 27 § 1 punkten i självstyrelselagen, som hänför stiftande av grundlag och avvikelser från grundlag till rikets behörighet. I så fall utgör ett delegeringsstadgande en behörighetsöverskridning. Enligt ordalydelsen är delegeringsstadgandet i landskapslagens 14 § vagt till den del det bemyndigar landskapsregeringen att göra ändringar i bestämmelser som utfärdas med stöd av rikslagen. Innehållet i delegeringarna preciseras och begränsas emellertid av den reglering som finns i landskapslagen, rikslagen samt på området gällande EU-rättsakter. Dessutom begränsas de ändringar som landskapsregeringen kan göra i förhållande till rikslagen genom att landskapsregeringen endast kan utfärda förordningar inom landskapets behörighet. Därtill avser stadgandet ändringar av författningar på förordningsnivå eller lägre nivå. Med beaktande av dessa omständigheter anser Ålandsdelegationen att delegeringsstadgandet uppfyller de krav som anges i grundlagens 80 § 1 mom. och självstyrelselagens 21 § 1 mom. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning uppfyller även delegeringsstadgandet i 13 § i landskapslagen om ändring av 6 och 13 §§ landskapslagen om allmänna vatten- och avloppsverk de ovan nämnda förutsättningarna för delegering.

Beträffande bedömningen av landskapslagars förenlighet med EU:s regelverk har en överenskommelse ingåtts 4.3.2009 mellan Ålandsdelegationen och justitieministeriet. Delegationen konstaterar att justitieministeriet beträffande den här aktuella landskapslagstiftningen meddelat att ministeriet inte avser att inkomma med en i överenskommelsen avsedd bedömning.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen har med beaktande av självstyrelselagens för Åland stadganden funnit att hinder för ikraftträdande av landskapslagarna inte föreligger. Delegationen har ovan i utlåtandet anfört anmärkningar beträffande landskapslagens 2 och 3 §, vilka dock inte påverkar behörighetsfördelningen. Tillämpningen av hänvisningarna

till landskapslagen i de övriga nu antagna landskapslagarna förutsätter att även landskapslagen träder i kraft.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Lampi, Mäenpää och Pellonpää.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare